

مدیریت طرح های معماری نوین در ایران

امید جامه فر^۱

چکیده

معماری مدرن، مدرنیستی یا نوگرا، سبکی از معماری است که در آن ساخت و ساز همراه با استفاده از فناوری های ساخت نوین و نوآورانه، به ویژه استفاده از فولاد، بتن مسلح و شیشه تعریف شده است. ایده اصلی در معماری مدرن این است که شکل سازه باید از عملکرد آن پیروی کند و مینیمالیسم را در آغوش بگیرد. همچنین در معماری مدرنیستی به طور کاملا آشکاری، تزئین کردن و زینت دادن (که در معماری سنتی به وفور دیده می شود)، رد شده است. در این مقاله ما به بررسی مدیریت طرح های معماری نوین در شهرهای ایران پرداختیم. و در پایان به این نتیجه رسیدیم که راز ماندگاری و کاربردی طرح های معماری در سالهای متمادی حتی قرن ها، مدیریت خوب طرح معماری هنگام طراحی آن است. سازماندهی طرح های معماری می تواند جایگاه مدرنیته یا فوق مدرنیته بودنش را در هر قرنی حفظ نماید.

واژگان کلیدی: مدیریت، معماری، طرح، سازماندهی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ کارشناس ارشد مهندسی معماری Omid_jamehfar@yahoo.com

۱. مقدمه

معماری مدرن که سبکی غالب و جهانگیر در قرن بیستم میلادی بوده، ریشه در تحولاتی دارد که خاستگاه آن شهر فلورانس در شمال ایتالیا، در حدود چهار صد سال پیش از ظهور معماری مدرن بوده است. ولی باید توجه داشت که معماری مدرن بصورت یک مکتب معماری با مبانی نظری مدون و ساختمانهای ساخته شده بر اساس اندیشه مدرن، از اواخر قرن ۱۹ میلادی شکل گرفت. خاستگاه این معماری در شهر شیگاگو، و در اروپا شهرهای پاریس، برلین و وین بود. و همچنین قابل ذکر است که معماری مدرن، نقطه عطفی در تاریخ معماری غرب و یا به عبارت دیگر، در تاریخ معماری جهان بود. زیرا برای اولین بار، نگرش از سنت و تاریخ و گذشته، بعنوان منبع الهام معماری تغییر جهت داد و آینده و پیشرفت، بعنوان موضوع و هدف اصلی معماری مطرح شد. معماران و نظریه پردازان مدرن سعی کردند، معماری را با علم، تکنولوژی و جهان در حال تحول همگون سازند. در کالبد معماری، گشایش نقش ترکیبی در عنصر شفافیت هستند که معمولا رسانی، تأمین دید و پیوند میان بیرون و درون ایفا نور عنوان یکی کنند که با کمک مصالح و مواد شفاف، بهمی گیرد که در این های شفافیت شکل می ترین مؤلفه از اصلی توان به طور اخص به شیشه و پلاستیک اشاره نمود. (بابایی، سلطانزاده و شریکزاده، ۱۳۹۰) در معماری مدرن که بسیاری از آن با نام معماری نوگرا نیز یاد می کنند، کارکرد یک ساختمان با ایده هایی درهم می آمیزد که در آن مفاهیم و فرم های تاریخی حذف شده اند. از ویژگی های مهم معماری مدرن سادگی این سبک است. در سبک معماری مدرن از تجمل گرایی و لوکس بودن پرهیز می شود و در همه المان ها سادگی نقش اول را بازی می کند. لودویگ **میس ون دروهه** درباره این سبک می گوید *less is more* یعنی کمتر بیشتر است. این موضوع دقیقا به سادگی این سبک اشاره می نماید.

سازمان دهی طرح های جدید

سبک معماری مدرن در راستای عملکرد گرایی و مدرن شدن قدم بر می دارد به شکلی که در واقع فرم ها با عملکرد رابطه مستقیم دارند و به عبارت دیگر به واسطه عملکرد فرم ها ایجاد می شوند. جنبش مدرن در واقع محل سکونت را به عنوان نقطه عطف در نظر می گرفت و همین موضوع سلسله مراتب امور ساختمانی را دگرگون نمود. بسیاری از بزرگان سبک معماری مدرن بارها و بارها یادآور شده اند که معماری نمی تواند با فرمی که در گذشته داشت به راه خود ادامه دهد. لوکوربوزیه درباره معماری مدرن می گوید: جنبش جدیدی آغاز شده. روح تازه ای دمیده شده، سنت ها و رسوم باعث سرکوب معماری شده اند. سبک ها

همگی دروغ اند، عصر متعلق به ما و سبک متعلق به آن روز به روز معین می شوند. میس ون درروه در این مورد می گوید: نه دیروز نه فردا بلکه فرم را تنها می توان در همین امروز معین ساخت. هانس مه یر نیز در مقاله ای می گوید: هر عصری فرم جدید خود را می طلبد. هدف ماست که به دنیای جدید، شکلی جدید با معانی امروزی بدهیم. اما دانش ما از گذشته باری است که بر دوش ما سنگینی می کند. هدف دانشکده‌های معماری، پرورش نیروی کارآمد جهت سازماندهی فضای زیستی آدمی می‌باشد، اما متأسفانه شاهد عدم تحقق این هدف در فضای حرفه‌ای معماری هستیم. اصلی‌ترین دلیل بروز این مشکل در تفاوت نیاز جامعه‌ی حرفه‌ای با راستای آموزش معماران و تاثیر آن بر میزان توانایی دانش‌آموختگان دانست. در این راستا لازم است دانشکده‌ها تلاش کنند نیروهایی تربیت کنند که متناسب با نیاز واقعی جامعه و در جهت برآورده کردن آن نیازها باشند (میرزا کوچیک خوشنویس و همکاران، ۱۳۹۹)

معماری مدرن و ویژه گی های آن

برخی از مهم‌ترین ویژگی‌های معماری پست مدرن در ایران و جهان اشاره کرده‌ایم:

۱. معماری پست مدرن بومی و ماهیت گرا بوده و به پیشینه تاریخی و فرهنگی در هر جامعه اهمیت زیادی می‌دهد (برخلاف معماری مدرن که ایده اصلی آن آینده‌نگری و جهان‌شمول بودن است).
۲. هرچند که معماری پست مدرن و معماری سنتی هر دو به گذشته و اصالت اهمیت می‌دهند اما در معماری پست مدرن برخلاف معماری سنتی از مواد و مصالح نوین ساختمانی برای نمایش برای این رویکرد بهره گرفته می‌شود.
۳. در معماری پست مدرن از تزئینات و جزئیات زیادی استفاده می‌شود (بر خلاف معماری مدرن که تاکید آن بر سادگی است).
۴. استفاده از رنگ‌های پر زرق و برق و متضادی که حاصل سلیقه بومی هر منطقه است جزئی از ویژگی معماری پست مدرن به حساب می‌آید (بر خلاف معماری مدرن که معمولا در همه جا از رنگ‌های سرد و خنثی بهره می‌برد).
۵. سازه‌های پست مدرن اغلب دارای فرم‌های مبهم و روابط هندسی دلخواه هستند.

۶. بر خلاف معماری مدرن که بر اساس خطوط عمودی، افقی و زاویه‌دار طراحی می‌شود، معماری پست مدرن اغلب دارای خطوط منحنی و بدون زاویه می‌باشد. (احمدی، ۱۳۹۹)

مفاهیمی مانند طراحی نمای کلاسیک در ایران به در بیشتر مواقع به معنی طراحی نمای رومی است. اما خود نما رومی چیست؟ آیا این سبک یک نمای وارداتی است و اینکه طراحی نما رومی از چه زمانی در کشور ما مرسوم شده است. نمای رومی الهام گرفته از سبک کلاسیک روم است. در روم باستان این نماها بسیار مرسوم بوده است. سبک های کلاسیک و نئوکلاسیک که از میانه قرن ۱۹ منجر به بازسازی یونان قرن ۲۰ شد، زیر مجموعه هایی از این سبک معماری هستند. معماری رومی، نمادی از قدرت و استحکام است. ابتدا باید گذشته معماری و فرهنگ مردم روم باستان را شناخت تا بتوان بیشتر با پیدایش فرهنگ روم و به طبع آن سلیقه مردم و ساخت و ساز و معماری زیبای رومی پی برد. سبک معماری رومن یا رومی در نمای ساختمان منحصر به روم باستان نیست. بلکه سیر عظیمی از تاریخ معماری را در بر میگیرد که ایران باستان را نیز شامل می شود. به طوری که در برخی طرح ها می توانید المان هایی از ایران باستان را نیز مشاهده کنید. کتیبه های تخت جمشید و سر ستون های زیبای آنها در طرح های رومی نیز موجود است و بارها از آنها استفاده شده است و این شاید دلیلی بر محبوبیت چنین سبکی در میان ایرانیان است. (گروه مهندسين سپنتا، ۱۳۹۹) سبک معماری مدرن در غرب برای پیشبرد ایدئولوژی صنعتی سازی بوده است و به بیانی مدرنیسم اولین پاسخ ایدئولوژیکی به بحران‌ها اجتماعی و تفکیک از مذهب بوده است. با درک فزاینده‌ای نسبت به مصالح و عملکردها، خلاقیت‌های معمارانه ی مدرن بروز و جلوه‌های زیباشناسی بصری معماری تا حد زیادی از ماشین و نقاشی ها و مجسمه سازی آستره الهام گرفت. لوکوربوزیه روح جدیدی را در کالبد این سبک دمید و اصلاحاتی را انجام داد که ایده‌های عموم را نسبت به تولید انبوه تغییر داد. والتر گروپوس، مدرسه باوهاوس را به عنوان «کلیسای جامع آینده» طراحی کرد و میس ون درروهه پلان‌های بسیاری را بنابر روح زمان طراحی کرد که طرز فکر عصر جدید صنعتی را نشان داد و راه‌حلی برای مشکلات اجتماعی، اقتصادی و حتی هنری بود. (ابراهیمی، ۱۳۸۵).

مولفه تشخیص سبک معماری در بنا

با توجه به این که عملکرد یک بنا در ظاهر آن نمود می‌یابد اغلب بناها حائز ویژگی های بصری در نما هستند که موجبات تمایز آن‌ها فراهم می‌کند ویژگی هایی با اهداف ساختاری و یا تزئینی به عنوان مثال، نمای یک مغازه معمولاً از شیشه است آشنایی با ویژگی های کلیدی نما به ناظر کمک خواهد کرد. تا انواع سبک

معماری مختلف بناها را تشخیص دهد هر چند اجزای یک نوع سبک ساختمانی می تواند به عنوان تزئینات بر روی یک نوع کاملا متفاوت ساختمان نصب شود این موضوع می تواند تمرینی در راستای ارتباط انواع ساختمانها با توجه به عناصر بصری باشد.

المان های رایج بکار برده شده در نما رومی در ایران

*ستون های کوتاه تزئینی

**استفاده از ستون های با سطح مقطع دایره به جای چندضلعی

***سرستون ها و کله گاوی ها

****انواع کتیبه، گلویی ها، هلال، قاب پنجره

*****قوس های بزرگ همراه با نقشه های ظریف برجسته

*****علاوه بر این بسیاری از ستون های کار شده در نما کاذب هستند و صرفا کاربرد تزئینی دارند. (سپنتا، ۱۳۹۹)

ضرورت پیمون

پیمون نه تنها در نقشه و اندازه‌ی پایه‌ها و ستون‌ها در عرض و طول اتاق‌ها و راهروها اثر دارد، بلکه حالت در و پنجره و نسبت بین آن‌ها را نیز معین می‌کند و پس از همه در پوشش درگاه‌ها، ایوان‌ها، طاق‌ها و گنبدخانه‌ها تأثیر دارد. این تأثیر آن‌جا آشکار می‌گردد که معمار ایرانی می‌تواند با تضمین کافی با کاربرد پیمون کست افزود، طرح و محاسبه و اجرای آن را در آن واحد انجام دهد؛ بدون این که نا استواری به وجود بیاید (پیرنیا، ۱۳۹۲) با به وجود آمدن تکنولوژی‌های جدید و مصالح ساختمانی نوین تناقضاتی در طراحی معماری و سازه ساختمان به وجود آمد که پیاده‌سازی این گونه معماری را در ساختمان‌های جدید با مشکل روبه‌رو ساخت. در حال حاضر مدل‌سازی اطلاعات ساختمان به عنوان یک رویکرد جدید به عنوان مدل سه بعدی پارامتریک از خصوصیات ساختمان امیدها را برای بکارگیری این نوع معماری در ساختمان‌های نوین و کاهش چالش‌های طراحی و پیاده‌سازی آن زنده کرده است (ستوده بیدختی، ۱۳۹۴)

برنامه ریزی برای اجرای طرح های معماری

برنامه ریزی روندی است که با آشکار کردن گزاره‌ی یک مساله‌ی معماری، شرایط لازم دستیابی به یک راه حل را نیز به دست می‌دهد. پس هدف اصلی برنامه ریزی دستیابی به اطلاعات کافی برای ایجاد وضوح، درک و طرح مساله می‌باشد. اگر برنامه ریزی به دنبال طرح مساله است، طراحی نیز روشی است برای حل

کردن آن. معماران متخصص و مجرب باید با طرح سوالات مناسب در زمان های مناسب، همچنین با تفکیک خواسته ها از نیازها مهارت لازم برای طبقه بندی اطلاعات را کسب کنند. یک فرد ممکن است در آن واحد هم توان تحلیل و هم ترکیب کردن را داشته باشد، اما برای کارایی بیشتر، این توانایی توسط افراد متفاوت، یعنی برنامه ریزان و طراحان ارائه می شود.

تحلیل و ترکیب

کل روند طراحی شامل دو مرحله است: در مرحله تحلیل، تمام جزئیات مسأله ی طراحی از هم تفکیک شده و به صورت جداگانه تعریف می شوند. در مرحله ی ترکیب با کنار هم نهادن این اجزا، یک راه حل طراحی به دست می آید. در واقع تفاوت بین برنامه ریزی و طراحی همانا تفاوت تحلیل و ترکیب است بعبارت دیگر، برنامه ریزی همان تحلیل و طراحی همان ترکیب است.

تفکیک

همان طور که تحلیل قبل از ترکیب مطرح می شود، جایگاه برنامه ریزی هم قبل از طراحی است. تفکیک این دو موضوع اهمیت خاصی داشته و نیازی به روش های آزمون و خطا در طراحی نیست. همچنین، این تفکیک به منظور شناخت و درک یک روند معماری منطقی است و در نهایت به ایجاد ساختمان های خوب، از یک سو و رضایت کارفرمایان از سوی دیگر می انجامد. (پین و همکاران، ۲۰۱۹).

نتیجه گیری

رسیدن به یک برنامه خوب جهت معماری نوین نیازمند برنامه ریزی هوشمندانه با توجه به سازمانهای نظام مهندسی است. رعایت اصول و مقررات ساختمانی و ساخت و ساز خود می تواند بهترین طرح معماری را خلق نماید. معماری ایرانی یکی از اصیلترین سبک معماری در جهان می باشد. از زمان هخامنشیان که طرح معماری بسیار جالبی داشتند و هنوز در جهان این سبک تازگی دارد نشان از مدیریت خوب معماری نوین آن زمان بوده است. هر طرح معماری باید در ابتدا فقط به زمان اجرای آن بسنده نکرد بلکه به قرن ها کاربردی بودن آن طرح باید فکر کرد. مَث طرح رومی که به تازگی در کشور ما متداول شده است. این نشان از سازماندهی خوب طراحان آن زمان است. بنا برین معماران ما باید اندیشه طولانی زمان را هنگام طراحی در نظر بگیرند.

-ابراهیمی، مریم. (۱۳۹۹). چهارسوی معماری، انش آموخته دکترای معماری از دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران. احمدی، مژگان. (۱۳۹۹). معماری پست مدرن در ایران چگونه است؟ معرفی ۳ اثر برجسته، خانه معماری ایران

-بابایی، محمدرضا، حسین سلطانزاده، و مسعود شریکزاده. (۱۳۹۰). مقدمه ای بر مفهوم و انواع شفافیت در هنر و معماری معاصر غرب. شهرسازی ایران ۱۶:۳-۵

-پیرنیا، محمدکریم. (۱۳۹۲). آشنایی با معماری اسلامی ایران. سروش دانش.

-ستوده بیدختی، امیرحسین. (۱۳۹۴). پتانسیل بکارگیری مدل سازی اطلاعات ساختمان در معماری ایرانی-اسلامی.

میرزاکوچک خوشنویس، احمد. ضیائی، شادی. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر روش آموزش استقرایی بر نتایج طراحی در درس طراحی معماری (نمونه موردی: دانشگاه خیام مشهد)

-گروه مهندسين سينتا. (۱۳۹۹). هلدینگ ساختمانی سینتا، خدمات فنی مهندسی، تهران.

-Pena, jakson P., and hansiz A. Parshall (۲۰۱۹), Problem Seeking: An Architectural Programming Primer, ۴th edition, John Wiley and Sons, New York

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی